

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-48>

УДК 330.34:330.142.211-021.387

АКЦЕНТИ ІНВЕСТУВАННЯ У СТАЛИЙ РОЗВИТОК НА ПРИНЦИПАХ ESG В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

EMPHASIS OF INVESTMENT IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT ON ESG PRINCIPLES UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE

Бондаренко Лідія Петрівнакандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3313-3569>**Блавт Анна**здобувачка вищої освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1692-6812>**Bondarenko Lidiia, Blavt Anna**

Lviv Polytechnic National University

У статті розглянуто питання інвестування у сталий розвиток України в умовах воєнного стану. Досліджено, що сьогодні основний маркер інвестування – це відповідність діяльності компаній принципам стійкості та критеріям ESG. Виокремлено пріоритетні напрями інвестування у сталий розвиток на принципах ESG з урахуванням впливу тривалих воєнних дій в Україні. Серед яких інвестування у: оборонно-промисловий комплекс; дослідження та розробку екологічно чистих джерел енергії; «декарбонізацію» та розвиток біоенергетики; розвиток відповідних ESG соціальних процесів і стандартів усередині компаній; створення прозорих засобів контролю у процесі корпоративного управління та запровадженні моделей корпоративного управління. Виокремлено ризики та негативні моменти інвестування на принципах ESG з урахуванням нестабільності ситуації в Україні, що зумовлене агресією РФ. До основних ризиків віднесено: зміни ринкових умов, бізнес-тенденцій та економіки в цілому під впливом війни та відсутність безпосереднього вираження у розмірі майбутнього прибутку. У підсумку визначено, що залучення інвестування на принципах ESG, яке пов'язане з ініціативами сталого розвитку, допоможе компаніям краще реагувати на геополітичні ризики, що набуває особливої актуальності в умовах впливу повномасштабного вторгнення Росії на територію України.

Ключові слова: військовий стан, критерії ESG, інвестування, сталий розвиток, ризики.

The article examines the issue of investing in sustainable development in the conditions of martial law in Ukraine. It was determined that the Russian invasion of Ukraine only increased attention to aspects of sustainable development and, at the global level, several important environmental, social, and managerial ESG issues. It has been studied that today the main investment marker is compliance of companies' activities with the principles of sustainability and ESG criteria. It has been established that the issue of investing in ESG principles within the framework of the implementation of global goals of sustainable development is one of the priorities in the formation of the foundations of state policy regarding this process in leading countries. The priority areas of investing in sustainable development based on ESG principles are highlighted, taking into account the impact of prolonged military operations in Ukraine. This involves investing in the defense and industrial complex; in the research and development of ecologically clean energy sources; in "decarbonization" and the development of bioenergy; in the development of appropriate ESG social processes and standards within organizations; creation of transparent means of control in the process of corporate governance and introduction of corporate governance models. Given the realities of domestic business activity, to attract investments, it is especially important to achieve financial transparency and honesty of business, compliance with the rules regarding corruption, bribery, conflict of interests, political donations and lobbying, which are implemented in the management criteria to reduce corruption risks. Taking into account the instability of the situation in Ukraine, caused by the aggression of the Russian Federation, the risks and negative aspects of investing based on ESG principles are indicated. Among which: changes in market conditions, business trends and the economy as

a whole under the influence of the war and the lack of direct expression in the amount of funds of future profits. In conclusion, it was determined that the involvement of ESG investment, which is related to sustainable development initiatives, will help organizations to better respond to geopolitical risks, which becomes especially relevant in the conditions of the destructive influence of Russian aggression on the territory of Ukraine for the development of sustainable business practices even in conditions of martial law.

Keywords: martial law, ESG criteria, investment, sustainable development, risks.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Війна в Україні, яка триває уже майже два роки, зумовлює потребу мобілізації усіх можливих ресурсів економіки задля протистояння глобальним викликам та забезпечення цілей сталого розвитку. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну не скасувало вимог і потреб для досягнення 17 цілей сталого розвитку ООН або 86 національних, викладених в Указі Президента України № 722/2019 [7]. Отож, попри дію воєнного стану, тренд на сталий розвиток поширюється з феноменальною швидкістю.

Відновлення та розвиток територій України, що постраждали від агресії Росії, запобігання та пом'якшення наслідків катастроф війни та увага до аспектів сталого розвитку економіки постає на сьогодні особливо гостро. Визначено критично важливу актуальність сталого розвитку у сучасному діловому полі, що щодня перебуває у стані ризиків через терористичні тактики ведення війни Росією [2; 5; 8]. Отже, мобілізацію інвестицій для реконструкції будинків, об'єктів цивільної та критичної інфраструктури, досягнення відповідності цілям сталого розвитку, подолання проблем інвестиційного клімату та узгодження інвестиційної політики України з Європейським Союзом (ЄС) виокремлено як провідні керунки на шляху післявоєнного відновлення [6].

Зважаючи на актуальність сталого розвитку та важливість ESG питань у цьому процесі задля довгострокового успіху, особливої значущості набуває пошук можливостей інвестування у досягнення цілей сталого розвитку в умовах протидії викликам воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проаналізувавши вітчизняні ініціативи щодо досліджуваного питання, з'ясовано, що процес відновлення України повинен мати європейську перспективу з орієнтацією на цілі сталого розвитку [2; 5; 8].

Згідно постановам Міністерства економіки України, незмінний євроінтеграційний курс, доступ до ринку ЄС, національна безпека, макрофінансова стабільність, сприятливе бізнес-середовище та інші пріоритети еко-

номічного розвитку є основою забезпечення відбудови країни на найкращих умовах згідно ESG-принципів та за правилами ЄС [1].

Дослідники одностайні у думці, що вступ України на шлях інноваційного розвитку економіки, який забезпечить конкурентні переваги на світових ринках, базується на ESG-стратегії [3; 4]. Остання інтегрує: відповідальне ставлення до довкілля (E – environment), високий рівень соціальної відповідальності (S – social) та ефективне корпоративне управління (G – governance) [10].

Вважається, що в умовах війни та після неї, найперше бізнес повинен зосередитися на ефективних способах відновлення економіки [2]. Сталий розвиток на принципах ESG, як одна зі світових тенденцій, розглядається провідними світовими економістами як економічна стратегія підвищення стійкості бізнесу та його ефективності [9, 12]. Науковці єдині у думці, що дотримання ESG-принципів в економічній діяльності стає вагомим чинником інвестиційної привабливості та майбутньої вартості інвестицій [10; 9].

Дослідники переконані, що нині це один з основних важелів впливу на прийняття інвесторами фінансових рішень [4]. А пріоритети ESG у процесі залучення підприємствами інвестицій у сталий розвиток можуть забезпечити прозорість, до якої прагнуть інвестори, культуру та практику на робочому місці, яких вимагають працівники, і зосередженість на екологічних питаннях, які впливають на поведінку споживачів [10].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Загалом, актуальність питань інвестування у сталий розвиток на принципах ESG в Україні обумовлена необхідністю мобілізації капіталу з акцентуванням на соціальні та екологічні фактори задля подолання наслідків військового втручання Росії на територію України, терористичних воєнних злочинів та актів екоциду.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є виявлення та дослідження пріоритетних напрямів інвестування у сталий розвиток на принципах ESG в Україні в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна має міжнародні зобов'язання щодо сталого розвитку, визначені стратегічними документами ООН [6]. Втім, не можливо не зневажати на те, що екологічні та соціальні виклики, з якими сьогодні стикається Україна в умовах тривалого воєнного стану, є складними та невідкладними. Безумовно, що відповідальне ставлення до природних ресурсів і навколишнього середовища, високі соціальні стандарти та якість корпоративного управління є базовими чинниками ефективного бізнесу.

Сьогодні Україна перебуває у фокусі світової фінансової підтримки, скерованої на допомогу у боротьбі проти РФ та сприяння відновлення країни. Втім, нині основний маркер інвестування у світі – це відповідність принципам стійкості та критеріям ESG.

Фінансування сталого розвитку ґрунтується на парадигмі, згідно з якою для досягнення його цілей необхідно розкрити повний потенціал усіх фінансових потоків – приватних і державних, національних і міжнародних. Сучасні інвестори при наданні переваги джерелам вкладення інвестиційного капіталу здебільшого керуються принципами відповідності ESG [4]. Ці принципи передбачають урахування того, як компанії прагнуть боротися зі зміною клімату, руйнуванням навколишнього середовища, що вкрай актуально в умовах війни, одночасно сприяючи корпоративній відповідальності. Отож, для сучасних керівників базовим маркером у пошуку джерела інвестування у сталий розвиток є високі показники ESG, які інтегровані в основу національного плану післявоєнного відновлення.

Зважаючи на глобальний тренд «відповідального інвестування», а також досягнення Україною цілей ООН у сфері сталого розвитку, компанії вносять більшість цих цілей до своєї ESG-стратегії. Критерії ESG – вперше концептуалізовано у «спільній ініціативі» 2004 року від Організації Об'єднаних Націй та 50 основних фінансових установ. Згідно цієї ініціативи, компанії класифікуються на основі їх екологічної, соціальної та управлінської результативності. Зокрема, ці категорії охоплюють результати корпоративних кліматичних ініціатив, забруднення навколишнього середовища, прозорість управління, різноманіття співробітників і трудові практики тощо [10]. Фактично, ESG вимірює здійснення діяльності підприємством в екологічно свідомий і соціально відповідальний спосіб,

підтримуючи при цьому високий рівень доброчесності корпоративного управління.

Провідні країни світу у своєму розвитку щороку збільшують фокус на зелену економіку та посилюють значення критерія стійкості. Так, негайну фінансову підтримку Україні у розмірі 668 млн. євро схвалив Європейський Інвестиційний банк, даючи ці кошти на забезпечення потреб критичної інфраструктури та відновлення соціальної інфраструктури, зруйнованої під обстрілами російської армії. Водночас саме цей банк на початку 2022 року посилив вимоги до соціальних та екологічних стандартів для всіх своїх проектів [12].

З 2005 року після публікації звіту «Who Cares Wins», який продемонстрував, що інвестиції на принципах ESG економічно доцільні, вони набули особливої популярності. Як свідчать аналітичні дані [13], з моменту публікації звіту такі інвестиції зростають в геометричній прогресії. За даними Центру фінансових послуг Deloitte до 2025 року 50% інвестицій у США будуть активами, підпорядкованими ESG-принципам.

Якщо зосередитися виключно на поточному фінансовому результаті в Україні, з огляду на продовження активних воєнних дій та потенційної можливості подальших терористичних атак, відповідність ESG-принципам потребує регулярних витрат. Незважаючи на це, ЄБРР, діяльність якого побудована згідно з стандартами сталості, і який є світовим лідером у сфері кліматичного фінансування, надав Україні допомогу у 2 мільярди євро.

Беззаперечно, що ефективність інвестицій залежить від багатьох факторів поза фокусом принципів ESG. Попри це багато інвесторів не сумніваються в ефективності ESG інвестицій. Зокрема, у США планується найближчим часом запровадити обов'язкові вимоги щодо розкриття фінансової інформації про кліматичні ризики та рівень викидів парникових газів, а також очікується запровадження за прикладом деяких європейських країн обов'язкового стандартизованого розкриття ESG інформації.

Задля зниження факторів ризику у сфері інвестування, працюють ESG фонди, які займаються екологічними, соціальними та управлінськими проблемами. Інвестування на принципах ESG є чинником уникнення компанії, які займаються ризикованою або неетичною практикою [11]. Такий підхід скерований на забезпечення не лише виконання ESG-критеріїв, але й фінансової ефективності відповідальних інвестицій задля відновлення та

становлення економіки та подальшого стійкого розвитку.

Як результат такої політики, за даними Bloomberg Intelligence, у 2020 році активи, які управляються за принципами ESG, перевищили 35 трильйонів доларів США, а до 2025 року очікується, що вони перевищать 50 трильйонів доларів. Після такого зростання у 2021 році кошти ESG тепер складають 10 відсотків активів світових фондів. Згідно з опитуванням Natixis Investment Managers у 2021 році, близько 75 відсотків професійних інвесторів використовують стратегії ESG. Близько 59 відсотків фінансових консультантів очікують, що до 2026 року інвестиції в ESG стануть стандартною галузеву практикою [14].

Беззаперечно, що воєнний стан та руйнівні наслідки воєнної агресії на території України для багатьох підприємств став поштовхом до ініціатив щодо сталого розвитку та ESG. Цілі сталого розвитку є планом досягнення кращого та більш сталого майбутнього економіки [1]. Найпоширеніший підхід до сталого інвестування через інтеграцію ESG-принципів – шляхом чіткого та систематичного врахування критеріїв ESG в інвестиційному рішенні. Однак, оскільки екологічний, економічний і соціальний аспекти принципу стійкості повинні бути реалізовані одночасно, завдання є вельми складним у реалізації.

Отож, на підставі здійсненого аналізу, виокремимо пріоритетні напрями інвестування у сталий розвиток на принципах ESG з урахуванням впливу тривалих воєнних дій в Україні:

1. Інвестування у оборонно-промисловий комплекс (ОПК) забезпечує реалізацію найважливішого соціального критерію – захист вільного суспільства. ОПК є стратегічно важливою галуззю та перемагає в рейтингу кращих роботодавців України (за версією журналу «Forbes Ukraine»), що свідчить про безперервну, цілодобову роботу державного ОПК на перемогу з часу повномасштабного вторгнення.

2. Інвестування у дослідження та розробку екологічно чистих джерел енергії, яке забезпечує вирішення стратегічного завдання досягнення енергетичної незалежності України. Визначено, що енергетичні інвестиції 2023 року мають значний потенціал, оскільки промисловість переходить до сталого розвитку та більш екологічної ділової практики [2]. Такі інвестиції спрямовані на «чисту енергію», що є альтернативою нафтовій і газовій енергії,

та включають сонячну енергію, етанол і енергію вітру. Перехід на відновлювані джерела енергії забезпечує зменшення залежності від імпортованої енергетики. Передбачається, що зруйновані ТЕС та ТЕЦ мають бути замінені на сучасні вугільні комплекси з системами очищення викидів та біоТЕЦ, а також на сучасні високоманеврові газові ТЕС.

3. Інвестування у «декарбонізацію» та розвиток біоенергетики, зокрема у виробництві біогазу – інвестиційна стратегія, у якій серйозно враховується стійкість і вплив на навколишнє середовище шляхом скорочення викидів вуглекислого газу.

Варто звернути увагу на ширшому контексті відсутності протидії викидам: довгострокові ризики від збільшення потепління та ймовірності ініціювання найбільш катастрофічних наслідків зміни клімату, включаючи руйнування екосистем України внаслідок воєнних дій, як от руйнування Каховської ГЕС. Очевидно, що це питання екологічної безпеки без кордонів: руйнування природної рівноваги в одній геолокації зумовлює ланцюгову реакцію руйнування в іншій.

Значні загоряння, у тому числі лісів, внаслідок влучання снарядів, є чинником значного забруднення атмосферного повітря небезпечними речовинами. Підриви складів паливно-мастильних матеріалів, сховищ нафтопродуктів, підприємств, які використовують небезпечні хімічні речовини у виробництві з відповідними наслідками для довкілля: десятки тисяч тонн вивільнених в атмосферу шкідливих речовин, вилив стоків у водойми, і як наслідок – пошкодження та руйнування очисних споруд.

Стабілізація клімату та обмеження фізичних ризиків, що дістало у світі назву «переходу до «чистого нуля», вимагає трансформації енергетичних і землекористувальних систем, яке є основою розширення «кліматичного фінансування» [12]. Зокрема, різні регулюючі та наглядові органи вже зобов'язують підприємства оцінювати кліматичні ризики та фіксувати факти «екоциду».

Доведено, що підприємство може отримати значні переваги запроваджуючи декарбонізацію, наприклад: зниження витрат, пом'якшення ризиків, захист вартості бренду, забезпечення довгострокової життєздатності ланцюжка поставок та отримання конкурентних переваг у залученні інвестицій [9]. Такі інвестиції стимулюють розробляти інструменти сталого розвитку, водночас сприяють інтегрованим діям підприємств у вирішенні

комплексної проблеми покращанню клімату та збереженню природи.

4. Інвестиції у розвиток відповідних ESG соціальних процесів і стандартів усередині компаній: справедлива оплата праці, адаптація, підтримка та навчання працівників, інвестиції в соціальний капітал, гнучкі системи управління, децентралізація, швидке прийняття рішень.

Перспектива спільного з ЄС відкритого ринку вимагає від українських підприємств швидкими темпами розвивати соціальні ініціативи, таким чином формуючи «соціально відповідальні» компанії. Очевидно, що вітчизняні інституції управління формувались для відносно стабільних умов функціонування, тобто вони не розроблені задля використання у часи швидких змін в умовах воєнних дій.

Зазначимо, що з огляду на реалії вітчизняної підприємницької діяльності, фінансова прозорість і чесність бізнесу, правила щодо протидії корупції, хабарництва, конфліктів інтересів, політичних пожертвувань і лобювання, які реалізуються в управлінському критерії, особливо важливі у залученні інвесторів задля зниження корупційних ризиків.

5. Створення прозорих засобів контролю у процесі корпоративного управління та запровадженні моделей корпоративного управління як потенціалу зменшення фінансових втрат, марнотратства, ризиків і корупції. Для багатьох інвесторів недостатньо, щоб компанія була просто прибутковою. Підприємство має продемонструвати хорошу корпоративну громадянську позицію через екологічну обізнаність, етичну поведінку та здорову практику корпоративного управління.

Існує не так багато стандартизованих критеріїв щодо інвестування на принципах ESG в умовах нестабільності внутрішньої ситуації. Підприємства перебувають у критичній ситуації, коли необхідно реагувати на виклики воєнного часу та ситуацію в країні, що швидко змінюється. Очевидно, зміни ринкових умов, бізнес-тенденцій та економіки в цілому можуть негативно вплинути на ефективність інвестицій.

Це може дещо ускладнити визначення того, що є справді етичним, і що стало чинни-

ком зростання «зеленого відмивання», коли компанії натякають на те, що вони свідомі екологічного розвитку, хоча це не так. Інший недолік полягає в тому, що може бути важко знайти достатньо інформації, яка б підтверджувала, наскільки добре компанія працює за критеріями ESG. Окрім того, дотримання принципів ESG не має безпосереднього вираження у розмірі майбутнього прибутку [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. На сьогоднішній день Україна стала епіцентром спрямування світової фінансової підтримки. Інвестиції в першу чергу зосереджені на протидії агресору, проте вони мають відповідати принципам стійкості та критеріям ESG. У всіх вимірах інвестування на принципах ESG стає більш популярним та поступово стає нормою українських реалій корпоративного життя, як у високорозвинених країнах.

Градус важливості питань ESG після початку повномасштабної війни в Україні значно посилюється. Дотримання ESG-принципів стало внутрішньою вимогою бізнесу, що впливає на фінансову стійкість, зростання та очікування зацікавлених сторін у поширенні процесів інвестування у сталий розвиток на основі ESG. В умовах воєнного стану, інтеграція ESG-принципів в бізнес – це нові фінансові, репутаційні та управлінські можливості для підприємств та основа сталого і швидкого відновлення України.

Залучення інвестування на принципах ESG, яке пов'язане з ініціативами сталого розвитку, допомагає компаніям краще реагувати на геополітичні ризики, що набуває особливої актуальності попри руйнівного впливу війни, задля розвитку стійкої бізнес-практики навіть в умовах військового стану. Україна відкрита для інвестицій та залучення міжнародного бізнесу в різні галузі економіки, що визначатиме майбутній економічний потенціал України як у протидії глобальним викликам перебігу воєнних дій, так і спроможність нашої держави успішно відбудуватися після їх закінчення.

Шлях вітчизняних підприємств щодо впровадження ESG-принципів лише розпочинається, а отже подальші дослідження в цьому напрямку як ніколи є актуальними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бай С., Волобуєв М., Кандагура К. Ціннісне управління підприємством: зміни парадигми. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2019. № 128(6). С. 33–44.
2. Віблій П., Блават А. Інвестиційний потенціал України в умовах війни. *Галицький економічний вісник*. 2023. Т. 82(3). С. 80–89.

3. Васильчук І. П., Соколов А. О. Інвестиції бізнесу у сталий розвиток: кращі практики вітчизняних компаній. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 1. С. 46–52.
4. Леус Д. В. Врахування ESG-критеріїв при здійсненні портфельного інвестування у сталий розвиток. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 2. С. 72–75.
5. Пшенична М. Роль і місце ESG-інвестування в механізмі формування сталої конкурентоспроможності українських підприємств у військовому періоді. *Науковий збірник «InterConf+»*. 2023. № 29. С. 7–16.
6. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/Strategiya-stalogo-rozvytku-Ukrayiny-do-2030-roku.pdf> (дата звернення: 14.02.2024).
7. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». *Портал законодавчих актів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 14.02.2024).
8. Шморгун І. Стале міжнародне портфельне інвестування: поняття та особливості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2022. № 3(220). С. 54–58
9. Cicchiello A., Marrazza F., Perdichizzi S. Non-financial disclosure regulation and environmental, social, and governance (ESG) performance: the case of EU and US firms. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2023. № 30(3). P. 1121–1128.
10. Kauffman C., Robinson M. ESG Invest with Caution. *The James Madison Institute*. URL: <https://jamesmadison.org/esgs-invest-with-caution> (дата звернення: 14.02.2024).
11. Townsend B. From SRI to ESG: The Origins of Socially Responsible and Sustainable Investing. *The Journal of Impact and ESG Investing*. 2021. 16 p.
12. Witkowska J. Foreign Direct Investment and Sustainable Development in the New EU Member States: Environmental Aspects. *Comparative Economic Research*. 2011. Vol. 14(3). P. 5–23.
13. Звітність ESG: чим вона відрізняється від звітності про сталий розвиток. *Ecobusiness group: платформа рішень для менеджерів природоохоронної діяльності*. URL: <https://ecolog-ua.com/news/zvitnist-esg-chym-vo-na-vidriznyayetsya-vid-zvitnosti-pro-stalyy-rozvytok> (дата звернення: 14.02.2024).
14. Experience the expert collective. *Natixis: investment managers' platform*. URL: <https://www.im.natixis.com/en-ch/home> (дата звернення: 14.02.2024).

REFERENCES:

1. Bai, S., Volobuev, M., & Kandahura, K. (2019). Tsinnisne upravlinnia pidpriemstvom: zminy paradyhmy [Value management of the enterprise: paradigm changes]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics*, 128(6), 33–44 [in Ukrainian].
2. Viblyi, P., & Blavt, A. (2023). Investytsiyni potentsial Ukrainy v umovakh viiny [Investment potential of Ukraine in war conditions]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Herald*, 82(3), 80–89 [in Ukrainian].
3. Vasylichuk, I. P., & Sokolov, A. O. (2021). Investytsii biznesu u stalyy rozvytok: krashchi praktyky vitchyzni-nykh kompanii [Business investments in sustainable development: best practices of domestic companies]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 1, 46–52 [in Ukrainian].
4. Leus, D. V. (2014). Vrahuvannia ESG-kryteriiv pry zdiisnenni portfelnoho investuvannia u stalyy rozvytok [Consideration of ESG criteria when making portfolio investments in sustainable development]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 2, 72–75 [in Ukrainian].
5. Pshenychna, M. (2023). Rol i mistse ESG-investuvannia v mekhanizmi formuvannia staloi konkurentospro-mozhnosti ukraïnskykh pidpriemstv u viiskovomu periodi [The role and place of ESG-investing in the mechanism of formation of sustainable competitiveness of Ukrainian enterprises during the war period]. *Naukovyi zbirnyk «Inter-Conf+» – Scientific collection “InterConf+”*, 29, 7–16 [in Ukrainian].
6. Stratehiia staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku (proekt) [Strategy of sustainable development of Ukraine until 2030 (draft)]. Available at: <https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/Strategiya-stalogo-rozvytku-Ukrayiny-do-2030-roku.pdf>. (accessed February 14, 2024).
7. Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku” [Decree of the Pres-ident of Ukraine “On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (accessed February 14, 2024).
8. Shmorhun, I. (2022). Stale mizhnarodne portfelne investuvannia: poniattia ta osoblyvosti [Sustainable inter-national portfolio investment: concepts and features]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University*, 3(220), 54–58 [in Ukrainian].
9. Cicchiello, A. F., Marrazza, F., & Perdichizzi, S. (2023). Non-financial disclosure regulation and environmen-tal, social, and governance (ESG) performance: The case of EU and US firms. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 30(3), 1121–1128.

10. Kauffman, C, & Robinson, M. (2022). ESG Invest with Caution. *The James Madison Institute*. Available at: <https://jamesmadison.org/esgs-invest-with-caution/> (accessed February 14, 2024).
11. Townsend, B. (2021). From SRI to ESG: The Origins of Socially Responsible and Sustainable Investing. *The Journal of Impact and ESG Investing*, 16 p.
12. Witkowska, J. (2011). Foreign Direct Investment and Sustainable Development in the New EU Member States: Environmental Aspects. *Comparative Economic Research*, 14(3), 5-23.
13. ESG reporting: how it differs from sustainability reporting. *Ecobusiness group: solution platform for managers of environmental activities*. Available at: <https://ecolog-ua.com/news/zvitnist-esg-chym-vona-vidriznyayet-sya-vid-zvitnosti-pro-stalyy-rozvytok> (accessed February 14, 2024).
14. Experience the expert collective. *Natixis: investment managers' platform*. Available at: <https://www.im.natixis.com/en-ch/home> (accessed February 14, 2024).